

TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

O'ZBEK VA INGLIZ ERTAKLARIDA ZONIMLAR

Olimova Gulasal

*Farg'ona Davlat Universiteti Linvistika: ingliz tili yo'nalishi
24.02-guruh magistranti*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada o'zbek va ingliz ertaklarida zoonimlarning qo'llanilishi qiyosiy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotda hayvon obrazlarining ramziy ma'nolari, ularning xarakter yaratishdagi roli hamda syujet rivojiga ta'siri ko'rib chiqiladi. Shuningdek, zoonimlar orqali xalqning dunyoqarashi, madaniy qadriyatlari va axloqiy qarashlari qanday aks etishi yoritiladi. O'zbek va ingliz folkloridagi umumiy hamda farqli jihatlar misollar asosida ochib beriladi.*

Kalit so'zlar: *zoonimlar, folklor, ertaklar, ramziy ma'no, hayvon obrazlari, xarakter yaratish, syujet rivoji, xalq og'zaki ijodi, qiyosiy tahlil, madaniy an'analar.*

Abstract: *This article presents a comparative analysis of the use of zoonyms in Uzbek and English fairy tales. The study examines the symbolic meanings of animal characters, their role in character creation, and their influence on plot development. It also highlights how zoonyms reflect people's worldview, cultural values, and moral perspectives. The common and distinctive features of Uzbek and English folklore are revealed through examples.*

Keywords: *zoonyms, folklore, fairy tales, symbolic meaning, animal characters, character creation, plot development, oral tradition, comparative analysis, cultural traditions.*

Ertaklarda vaqt qisqa bo'lgani uchun hayvon obrazi tinglovchiga darhol xarakter haqida signal beradi. Hayvonning real xulqi ramzga aylangan: kimdir ayyor, kimdir tajovuzkor, kimdir sodiq.

- Tulki — ayyorlik, shirinso'zlik, diplomatiya
- Bo'ri (yirtqich) — tahdid, tajovuz, "kuch bilan yechish"
- Quyon/hare — sergaklik, chaqqonlik, ba'zan qo'rqqoqlik
- It — sadoqat, qo'riqlash, himoya

“Inson jamiyati modeli”ni hayvonlar orqali berish

Hayvonlar orqali ijtimoiy tiplar yumshoq va kulgili tilda ko'rsatiladi: aldovchi firibgar, sodda odam, mehnatkash, zolim kuch egasi va hokazo.

“Katta kuchni kichik aql yengadi” motivi

Ko'p ertaklarda kuchli yirtqich yoki zo'ravon obrazni kichik, lekin aqlli qahramon yengadi. Bu motiv tarbiyaviy g'oyani kuchaytiradi: aql va tadbir kuchdan ustun.

2. Farqli jihatlar

Makon va turmush tarzi ta'siri

Zoonimlarning tanlanishi va mazmuni ko'pincha ertakning yashash muhitiga bog'liq.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G‘OYALAR

• O‘zbek ertaklarida: yaylov, chorva, bozor, karvon yo‘li, dasht va ro‘zg‘or motivlari ko‘proq.

• Ingliz ertaklarida: o‘rmon (woodland), ferma (farm), botqoqlik/heath, qasr va qirollik muhiti ko‘proq.

E‘tiqodiy qatlamlar farqi

O‘zbek folklorida turkiy qatlam va islomiy tasavvurlar sintezi seziladi; ingliz folklorida esa kelt va xristian talqinlari, superstition (irimsirim) motivlari ko‘proq uchraydi.

Qaysi hayvonlar markazga chiqishi.

• O‘zbek an‘anasida: ot, bo‘ri, tulki, qo‘y/echki, it kabi hayotiy obrazlar tez-tez uchraydi.

• Ingliz an‘anasida: fox, hare/rabbit, badger, hedgehog, raven/crow, stag/deer kabi “woodland” obrazlari ko‘proq.

Zoonimlarning xarakter yaratishdagi ro‘li.

Sifatlarni bo‘rttirish (karikatura effekti)

Hayvon obrazi insondagi sifatni kattalashtirib ko‘rsatadi: tulki — “haddan oshgan ayyorlik”, bo‘ri — “tajovuzning o‘zi”. Shuning uchun ziddiyat aniq ko‘rinadi.

Nutq va dialog orqali xarakter qurish

Ko‘p ertaklarda hayvonning gapirish uslubi uning xarakterini ochadi: tulki — ko‘ndira oladigan shirinso‘z; bo‘ri — qo‘pol va buyruqboz; quyon — tez va xavotirli.

“Niqob” roli (ijtimoiy tiplarni yashirin ifodalash)

Zoonim ba‘zan niqob vazifasini bajaradi: tulki orqali manfaatparast va firibgar tip, eshak orqali soddalik yoki kulgili qahramon, sher orqali hukmronlik tasvirlanadi.

Zoonimlarning syujet rivojlanishidagi ro‘li.

Konfliktni ishga tushirish (trigger)

Hayvonning paydo bo‘lishi bilan muammo boshlanadi: bo‘ri — tahdid, tulki — aldov rejasi, qush — xabar yoki yo‘l ko‘rsatish.

Sinovlar zanjiri va 3 martalik struktura

Ko‘p ertaklarda sinovlar ketma-ketligi uch bosqichda ko‘rinadi: 1-sinovda adashish, 2-sinovda tajriba, 3-sinovda yakuniy g‘alaba. Bu sinovlarni turli hayvonlar yaratadi yoki kuchaytiradi.

Syujetni tezlatish: quvish/qochish va tuzoq

Quvish (bo‘ri quvadi), qochish (quyon qochadi), tuzoq (tulki reja qiladi) kabi epizodlar ertak ritmini oshirib, voqeani dinamik qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Propp, V. (1968). Morphology of the Folktale. University of Texas Press.
2. Thompson, S. (2001). The Folktale. University of California Press.
3. Dundes, A. (1980). Interpreting Folklore. Indiana University Press.
4. Zipes, J. (2012). The Irresistible Fairy Tale: The Cultural and Social History of a Genre. Princeton University Press.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

5. Haase, D. (Ed.). (2008). The Greenwood Encyclopedia of Folktales and Fairy Tales. Greenwood Press.
6. Tylor, E. B. (1920). Primitive Culture. John Murray.
7. Mirzayev, T. (2008). O'zbek xalq og'zaki ijodi. Toshkent: O'qituvchi nashriyoti.
8. Jo'rayev, M. (2014). O'zbek folklorshunosligi asoslari. Toshkent.

